

Ebüzziya Tevfik, asıl adı MEHMED TEVFİK (d. 17 Şubat 1849, İstanbul-ö. 27 Ocak 1913, İstanbul), yayıncılığın teknik ve estetik bakımdan gelişmesine katkıda bulunan Osmanlı gazeteci ve yayımcı.

Maliye Sergi Kalemi memurlarından Hasan Kâmil Efendi'nin oğludur. Cevriye Kalfa Sıbyan Mektebi'ni bitirdi. Küçük yaşta babasını yitirmesi üzerine öğrenimini yarıda bırakarak Maliye Sergi Kalemi'nde çalışmaya başladı. Daha sonra çeşitli devlet dairelerinde görev yaptı. Bu arada özel ders alarak kendini yetiştirdi. 1864'te Ruzname-i Ceride-i Havadis'te yazmaya başladı. Namık Kemal ve Şinasi ile tanıştıktan sonra Yeni Osmanlılar Cemiyeti'ne girdi. Tasvir-i Efkâr, Terakki, Diyojen, Hayal, Çingiraklı Tatar, Hakâyikü'l Vekayi gibi gazete ve dergilerde yazdı.

1872'de Şûra-yi Devlet'teki (Danıştay) görevinden ayrılarak kendini bütünüyle gazeteciliğe verdi. Namık Kemal, Reşat ve Nuri beylerle birlikte Haziran 1872'de İbret gazetesini yayımlamaya başladı.

9 Kasım 1872'de Hadika adlı günlük bir gazete, 1873'te Salname-i Hadika adıyla özel bir yıllık çıkardı. 29 Ocak 1873'te Hadike'yi kapatarak yerine 15 Mart 1873'te günlük Sirac gazetesini yayımladı. Nisan 1873'te Namık Kemal'in Vatan yahut Silistre adlı oyununun ardından çıkan olaylar üzerine Mehmed Tevfik ve Ahmed Midhat Efendi ile birlikte Rodos'a sürüldü ; bu arada İbret ve Sirac kapatıldı. Sürgün yıllarında yazdığı yazılarda " Ebüzziya " (Ziya'nın babası) takma adını kullandı. Bu arada Sinan Paşa'dan Namık Kemal'e kadar düz yazı örneklerini içeren Numune-i Edebiyat-ı Osmaniye'yi (1879) yazdı.

V. Murad'ın tahta çıkmasının ardından bağışlanarak 10 Haziran 1876'da İstanbula dönen Mehmed Tevfik, bundan sonra hep Ebüzziya Tevfik adını kullandı. 1876 Kanun-ı Esasi'nin hazırlık çalışmalarına katıldı. 1877'de Bosna mektupçuluğuna atandı. Mart 1878'de İstanbul'a döndükten sonra Salname-i Ebüzziya adlı yıllığı yayımlamaya başladı. Yıllığı, Salname-i Kameri, Rebi-i Marifet, Nevsal-i Marifet ve Takvim-i Ebüzziya adları ile 1900'e değin çıkardı. 1889'da ayrıca kadınlar için Takvimü'n - Nisa adıyla bir yıllık yayımladı.

1880'de Mecmua-i Ebüzziya (X) adlı dergiyi çıkarmaya başlayan Ebüzziya Tefvik, 1882'den sonra Kitaphane-i Meşahir (11 kitap), 1886'dan sonra da Kitaphane-i Ebüzziya (114 kitap) adları ile ayrı dizi halinde kitaplar yayımladı. 1881'de kurduğu Matbaa-i Ebüzziyay adlı basımevinde uyguladığı modern basım teknikleri dolayısıyla Leipzig Basın Derneği'nin onur madalyasına değer görüldü. Gazetecilik ve yayıncılığın yanı sıra iyi bir hattat ve süsleme sanatçısı olan Ebüzziya Tefvik, 1891'de Sanayi Mektebi Müdürlüğüne, 1884'te Şuray-ı Devlet Bidayet Mahkemesi üyeliğine getirildi. Bu arada çeşitli gerçeklerle bir kaç kez tutuklandı ; 1900'de Konyaya sürgüne gönderildi. 1908'de II. Meşrutiyet'in ilânından sonra İstanbul'a döndü. Aynı yıl İttihat ve Terakki'nin adayı olarak Antalya mebusu seçildi. 20 Nisan 1909'da Le Courrier d'Orient gazetesini yayımlamaya başladı. Daha önce Şinasi'nin yayımladığı Tasvir-i Efkârı 31 Mayıs 1909 da Yeni Tasvir-i Efkâr adıyla çıkardı. Gazete bu dönemde çeşitli nedenlerle birçok kez kapatıldıysa da, değişik adlarla yayımını sürdürdü. Kırka yakın telif ve çeviri kitabı olan Ebüzziya Tefvik'in en önemli yapıtı Yeni Tasvir-i Efkâr' da tefrika edilen Yeni Osmanlılar Tarihi'dir (ös 1973-74, 3 cilt).

Memleketimizde Batılıların "Almanak" dedikleri bizde, daha ziyade "SAINAME" (Yıllık) kelimesi ile anılan içinde ansiklopedik ve takvim yılına dair bilgiler bulunan eserleri yayınlamaya başlayan kimsedir. İlk eseri (H.1296-M.1873) senesine mahsus çıkardığı "SAINAME-İ HADİKA" dır. Fakat aynı yıl Sultan Abdülaziz tarafından Rodos adasına sürgün edilen bu çeşit yayınlarına ara vermeye mecbur kalmıştır. Aflarla İstanbula döndükten sonra Sultan Abdülhamit zamanında "SAINAME-İ EBÜZZİYA" (H.1296-M.1879)'yı çıkar-mış fakat eser daha matbaadayken toplatılarak imha edilmiştir. Memleketimizde ilk imha edilen kitap budur. Bu yıldan itibaren Konya'ya sürgün edilene kadar (H.1317-M.1900) muntazaman her yıl takvim veya salname isimleri altında eser yayınlamıştır. Bunlar "SAINAME-İ KAMERİ" (H.1297-M.1880). "REBİ-İ MARİFET" (H.1297-ila H.1305-M.1880 ila M.1893), on sayı arada "TAKVİM-İ REBİ-İ" ismi altında (H.1302-M.1885) senesine mahsus "Rebi-i marifet ilavesi"ni yayınlamıştır. "NEVSAL-İ MARİFET" (H.1306 ila H.1310-M.1888 ila M.1893)(3 sayı). İ H.1309-M.1892 yılına mahsus "İMSAKİYE-İ NEVİN" "TAKVİM-İ EBÜZZİYA" (H.1311 ila H.1316-M.1893 ila M.1899)(3 yıl). "TAKVİM-İ NİSA" (H.1317-M.1900) Bu arada Yusuf Akçora Bey ile İsmail Gaspıralı Beyin Kırım'dan yaptığı sipariş üzerine "RUSYA MÜSLÜMANLARINA MAHSUS TAKVİM-İ EBÜZZİYA" yı çıkarmıştır (H.1302-M.1885). H Takvim-i nisa'nın yayınından sonra Konya ya sürgün edilince salname ve takvim yayını durmuştur.

Rodos sürgününden döndükten sonra, Sultan Abdülhamit kendisini Bosna Vilayeti Mektupçuluğuna tayin ettiğinden ~~EXXII KRAJE~~ Bosna'da "BOSNA VILAYETİ SAINAMESİ"ni (H.1295-M.1878)ni yayınlamıştır. Ancak bu eser Bosna Vilayeti salnamesi olduğundan Ebüzziya takvimleri arasında verilmemiştir.

Bu takvimlerin herbirinde kıymetli malumat bulunduğundan araştırmacılar için kolaylık sağlamak maksadıyla ve yayınların isimleri aynı aydın olduğundan, herbiri hakkında taşıdığı isme göre maddesinde vermek tercih edilmiştir.

